

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Лора Тасева,

Институт за балканистика с Център по тракология – БАН

за дисертационния труд на Моня Камуля Рибаров

*Лексиката в ръкопис № 3/14 от Библиотеката на Рилския манастир като
източник за историята на текста на повестта „Варлаам и Йоасаф“*

Представеният дисертационен труд респектира със своя обем – изследване (293 с.) и 11 приложения (272 с.). Не само обектът на изследване – конкретният ръкопис от Рилската обител, но и българската разновидност на творбата изобщо, не са проучвани досега цялостно от лексикална и словообразователна гледна точка, а това е сериозна предпоставка за създаване на приносен научен продукт. Работата на Моня Камуля Рибаров стъпва върху методика, която е традиционна за българската историческа лексикология и в частност за словообразуването, но това не намалява значението на постигнатите резултати.

Макроструктурата на труда отговаря на изискванията за монографично изложение: увод, три глави, заключение и приложения. В уводната част авторката показва много добра научна осведоменост, като поставя изследвания обект в контекста на сложната многоезична история на текста на повестта „Варлаам и Йоасаф“. Ясно са заявени целите, задачите и методите на изследването. Тук обаче бих препоръчала добавяне на още един акцент към формулираната на с. 14 основна цел – да се „представи пълна картина на словообразователните модели при съществителните имена чрез класификацията на материала по суфикси“. Става дума за това, че в заглавието на труда стои изразът „като източник за историята на текста на повестта“, а това предполага по някакъв начин заявената тематика да се отрази в основната цел. Освен това към конкретните задачи би следвало да се добави и една в този смисъл. Веднага ще поясня, че до голяма

степен препоръчаният акцент присъства в текста на дисертацията (напр. обобщенията за засиленото присъствие на сложни думи, характерно за езика на XIV в.; обяснението на употребата на прабългаризми като влияние от страна на по-стара подложка; наблюденията за приемствеността спрямо старобългарската традиция или за продуктивността на дадени суфикси по категории), а и е изведено още по-ясно в автореферата, където е открито и текстологическото значение на проведеното изследване.

Изложението е ясно структурирано, като основен класификатор са разглежданите суфикси. Направен е опит те да бъдат групирани в семантични класове с оглед на преобладаващото им значение – Глава 1: *Съществителни имена за лица и други названия*; Глава 2: *Съществителни имена с конкретно и абстрактно значение*. Лично аз имам известен проблем с обединяването в Глава 1 на категорията *имена за лица* с категорията *други названия*, която естествено включва и названия на предмети, а те по подразбиране принадлежат към категорията *съществителни с конкретно значение*, разглеждани в Глава 2. От моя гледна точка опитът за семантична подялба на суфиксите, която да разграничи отделните глави, не е много подходящ с оглед на материала, но в крайна сметка това е въпрос на лично виждане, още повече, че и в този вид материалът е добре систематизиран и използваем.

Важното е, че в тези две глави скрупулъзно са обследвани всички употреби на съответните суфикси, често на фона на богат съпоставителен материал от старобългарски лексикографски наръчници, което позволява да се види и в диахрония техният развой. Продуктивността на отделните суфикси е много добре разкрита, контекстите на употреба са проследими, а текущите изводи са напълно обосновани. Бих препоръчала обаче техническа промяна в таблицата за съществителните имена със суфикс -ьннкъ. В настоящия ѝ вид регистрираните в КСП лексеми са представени паралелно с нерегистрираните и при това с идентична номерация, която е подвеждаща. Създава се впечатление, че има някакво съответствие или отношение между думите, поставени на един ред, под един и същ номер – едната от списъка на регистрираните в КСП, а другата от списъка на нерегистрираните (напр. 2. грѣшьннкъ и 2. вѣсдѣннкъ; 3.

длъжннкъ и 3. дружъжъннкъ), а всъщност връзка помежду им няма. Препоръчвам, ако трудът се отпечатва, да се съставят два отделни списъка за регистрирани и нерегистрирани в КСП лексеми.

Специално внимание бих искала да отделя на Глава 3: *Конкуренция на суфиксите при словообразователните синоними*. Макар и малка по обем, тя е особено ценна и приносна, защото показва как разгледаните словообразователни модели живеят в текста и се конкурират, какви тенденции за предпочитание към един или друг суфикс се забелязват. Тази извлечена на базата на огромен материал информация е полезна както за характеристиката на езика на конкретния текст, така и за по-нататъшни съпоставителни изследвания върху езика на средновековни преводни и оригинални паметници.

Заключението стъпва върху проведения анализ на огромен лексикален материал и изводите са добре аргументирани. В него, от една страна, са обобщени основните резултати по словообразователни категории и форманти, а от друга, са изведени съществени обобщения за конкуренцията на синонимни суфикси с ясна тенденция към доминиране на книжовните форманти. Един абзац за значението на изследването за изясняване на историята на текста би бил не само полезен завършек на труда, но и е очакван с оглед на неговото заглавие.

Висока оценка заслужават приложенията към труда – те всички са полезни и удобни. Сред тях обаче бих открила няколко: наборния текст на поестта (№ 2), прецизно изработения словоуказател на съществителните имена с данни в кои паметници от КСП те са регистрирани (№ 3), обратния речник (№ 4) и азбучните списъци на словообразователните синоними (№ 5) и на антропонимите, етнонимите и топонимите (№ 11). Те предоставят на научната гилдия удобен за използване текст или отлично систематизирани изворови данни, които могат да послужат за различни съпоставителни изследвания. За мене обаче остава неясен принципът за конструиране на Приложение № 6: *Таблица на изследваните словообразователни единици по наставки*. Един разяснителен текст към нея би бил от полза за читателя.

Всички първични източници и вторична литература са коректно цитирани. Представеният текст не съдържа непозволени заимствания от други автори.

Авторефератът към дисертацията напълно съответства на нейното съдържание. В него точно са представени нейните цели, задачи, методология и основните моменти от извършения анализ. Отлично са систематизирани главните изводи от изследването, а формулираните научни приноси отразяват обективно постигнатото от докторантката.

В заключение мога да обобщя, че пред нас е един професионално изпълнен труд, който обогатява съвременните познания за езика на един важен средновековен текст. Прецизният анализ на огромен по обем материал и обосноващите изводи допълват картината на словобразователните тенденции при съществителните имена през среднобългарския период, а приложените наборен текст, словоуказател и различни други показалци въоръжават изследователите с полезен инструментариум за бъдещи проучвания. Всичко това ми дава основание като член на Научното жури убедено да гласувам за присъждането на Моня Камуля Рибаров на научната и образователна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология.

София, 27 август 2024 г.